

مهمان سردبیر: ضرورت ارائه بسته سیاستی برای توسعه بوم سازگان نوآوری در استانهای کم برخوردار

تغییر الگوی رشد اقتصادی باعث شده تا سهم سرمایه انسانی متخصص در اقتصاد جهان رشد چشمگیری یابد و کشورها به منظور افزایش نرخ رشد اقتصادی، افزایش سهم دانش و فناوری در اقتصاد را در دستور کار خود قرار دهند. در کشور ما نیز اهمیت استفاده از دانش و فناوری در توسعه اقتصادی و فاصله گرفتن از خام‌فروشی، مورد توجه برخی سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اقتصادی کشور قرار گرفته و نتیجه این توجه، دستیابی به دستاوردهای ارزشمند در حوزه‌های فناوری نانو، فناوری زیستی، سلول‌های بنیادی، هسته‌ای و برخی حوزه‌های دیگر بوده است. اما از آن جا که افزایش سهم دانش و فناوری در اقتصاد به صورت دولتی پایدار نخواهد بود و اقتصاد دانش‌بنیان باید بر پایه توانمندی بخش خصوصی و شرکت‌های دانش‌بنیان اتفاق بیفتد، لذا حل مشکلات عدیده این شرکت‌ها گام نخست تحقق اقتصاد دانش‌بنیان در کشور خواهد بود. با توجه به شرایط و ویژگی‌های شرکت‌های دانش‌بنیان، بدون حمایت‌های هدفمند مادی و معنوی از آن‌ها و به عبارت دیگر نخبگان و نوآوران علمی و فناوری، امکان دستیابی به رشد و توسعه برای آن‌ها دور از انتظار می‌نماید. با عنایت به مطالب فوق، برای حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان، قانونی تحت عنوان «قانون حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان» در سال ۱۳۸۹ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. در این قانون بسته‌ای از ابزارهای سیاستی از جمله ارائه معافیت‌های مالیاتی، عوارض گمرکی، اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه و کم‌بهره و... برای شرکت‌های دانش‌بنیان در نظر گرفته شده است.

براساس گزارش‌های ارائه‌شده توسط معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری تا پایان شهریورماه ۱۳۹۹ تعداد ۵۱۰۳ شرکت، تأییدیه دانش‌بنیانی را دریافت کرده‌اند. بررسی دقیق این گزارش، نشان‌دهنده توزیع نامتوازن شرکت‌ها در سطح استان‌های کشور می‌باشد، به طوری که حدود ۸۰٪ شرکت‌های دانش‌بنیان در استان‌های تهران، البرز، فارس، خراسان رضوی، اصفهان و آذربایجان شرقی مستقر اند. (جدول ۱).

جدول ۱) توزیع استانی تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان تا پایان شهریورماه ۱۳۹۹

استان	تعداد	استان	تعداد	استان	تعداد
تهران	۲۶۹۶	مازندران	۷۱	گلستان	۳۲
اصفهان	۴۵۷	زنجان	۶۴	اردبیل	۳۱
خراسان رضوی	۲۷۷	سمنان	۶۴	کردستان	۲۴
البرز	۲۲۵	گیلان	۵۱	آذربایجان غربی	۲۲
فارس	۱۸۶	کرمانشاه	۵۰	چهارمحال و بختیاری	۲۰
آذربایجان شرقی	۱۵۸	کرمان	۴۹	سیستان و بلوچستان	۱۹
یزد	۹۷	هرمزگان	۳۹	خراسان شمالی	۱۷
مرکزی	۸۶	همدان	۳۹	لرستان	۱۷
قم	۷۹	بوشهر	۳۴	ایلام	۱۴
خوزستان	۷۳	خراسان جنوبی	۳۲	کهگیلویه و بویراحمد	۷
قزوین	۷۳				

از سوی دیگر، بررسی گزارش منتشرشده توسط صندوق نوآوری و شکوفایی نشان‌دهنده این واقعیت است که اعتبارات و تسهیلات این صندوق نیز، به عنوان مهمترین منبع تامین مالی شرکت‌های دانش‌بنیان، به‌طور نامتوازن در سطح کشور توزیع شده‌است. به‌طوری که حدود ۹۰٪ تسهیلات به شرکت‌های فعال در استان‌های تهران، اصفهان، البرز، خراسان شمالی، خراسان رضوی، مرکزی، یزد و آذربایجان شرقی پرداخت شده‌است (جدول ۲).

جدول ۲) توزیع استانی میزان قراردادهای تسهیلات صندوق نوآوری و شکوفایی تا پایان شهریورماه ۱۳۹۹

استان	میلیارد ریال	استان	میلیارد ریال	استان	میلیارد ریال
تهران	۳۸۲۲۵	همدان	۶۶۱	چهارمحال و بختیاری	۱۵۷
اصفهان	۵۰۳۸	فارس	۴۷۵	لرستان	۱۵۰
البرز	۴۴۷۸	زنجان	۴۴۴	آذربایجان غربی	۸۱
خراسان رضوی	۲۸۱۴	سمنان	۴۲۸	خراسان جنوبی	۶۰
مرکزی	۱۵۱۳	کرمان	۴۰۶	اردبیل	۵۷
یزد	۱۲۱۲	گلستان	۳۴۸	کردستان	۵۴
آذربایجان شرقی	۱۰۸۱	خوزستان	۳۴۳	بوشهر	۵۰
قم	۷۴۹	گیلان	۳۲۵	سیستان و بلوچستان	۲۸
مازندران	۶۶۷	کرمانشاه	۲۹۶	ایلام	۲۱
هرمزگان	۶۶۲	قزوین	۱۸۶	خراسان شمالی	۱۹

اعداد جداول فوق و توزیع نامتوازن در سطح استان‌ها، امری غیرطبیعی و دور از انتظار نیست، چرا که در صورت تحلیل میزان سرمایه‌گذاری کشور طی دهه‌های اخیر در اغلب حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به الگویی شبیه جداول فوق خواهیم رسید. به عبارت دیگر در طی سال‌های گذشته بهترین و غنی‌ترین زیرساخت‌های مورد نیاز برای توسعه بوم‌سازگان دانش و نوآوری اعم از منابع مالی پژوهش و فناوری، نیروی انسانی ماهر و تحصیل‌کرده، دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها، آزمایشگاه‌های تخصصی، نهادهای مالی حمایتی و... در استان‌های حاضر در صدر جداول فوق، رشد و گسترش یافته‌اند.

با توجه به وظیفه حاکمیت در فراهم‌سازی زمینه رشد و توسعه برای تمامی مناطق کشور، لازم است سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کلان کشور با اتخاذ تدابیر و ابزارهای سیاستی مناسب در فرایند شکل‌گیری و توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان و توزیع آن‌ها در سطح جغرافیای کشور مداخله کرده و شرایط توسعه متوازن و متقارن را فراهم نمایند. اخیراً معاونت علمی و فناوری برای رفع نابرابری شکل گرفته، نوع جدیدی از شرکت‌های دانش‌بنیان مخصوص استان‌های کم‌برخوردار را تعریف و تصویب نموده است. با عنایت به این که برای تاسیس شرکت و شروع به فعالیت آن، بایستی اقدامات شرایط زمینه‌ای متعددی مهیا باشد، لذا در کنار این اقدام مناسب و شایسته معاونت علمی، لازم است بسته سیاستی برای رشد و ارتقاء کلیت زیست‌بوم نوآوری در استان‌های کم‌برخوردار از سوی تصمیم‌گیران ملی طراحی و اجرایی شود. از جمله مواردی که در بسته سیاستی فوق می‌تواند گنجانده شود عبارتند از:

- برگزاری دوره‌های آموزشی کارآفرینی کوتاه‌مدت و بلندمدت برای اساتید و دانشجویان این استان‌ها
- ترویج و فرهنگ‌سازی کارآفرینی و شناساندن جایگاه علم و فناوری در سطح استان از طرق مختلف مانند برگزاری جشنواره‌ها و رویدادهای ملی حوزه فناوری و نوآوری در این استان‌ها
- شناسایی قابلیت‌ها و ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری دانش و فناوری در این استان‌ها در سطح کشور برای جذب سرمایه‌گذار
- ارائه مشوق‌های مناسب برای شرکت‌های دانش‌بنیان صاحب‌نام جهت همکاری مشترک در روی پروژه‌های خاص با شرکت‌های مستقر در استان‌های کم‌برخوردار و کمک به رسوب دانش و منابع مالی در آن‌ها
- تشویق ارجاع نیازها، مسائل و مشکلات پژوهشی و فناورانه دستگاه‌های اجرایی استان به شرکت‌های دانش‌بنیان مستقر در خود استان

دکتر مهدی پاکزاد

عضو هیات علمی مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور